

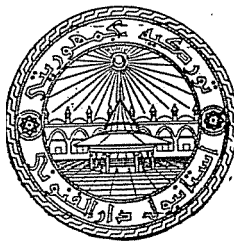
ایکٹھی نہ

سنجی و آلتجی صابی

دَارُ الْفُنُونِ
الشیخ فاکر الدین محمد علی

تاریخی ، اجتماعی ، دینی ، فلسفی

حزیراں — ۱۹۲۷

شہزادہ بائی — اوقاف مطبعہ سی

۱۹۲۶

فرانسه حكومتى واللى سنه دىبرى الهيات

فرانسه ده، رسمى دىنى تدريسائه وقوعبولان بويوك تحولات ، بك ممتاز بربروتستان عالمى ، «مورىسى ورن maurice Vernes» نك ۱ شباط ۱۸۷۹ ده «Revue de Paris Scientifique» ده نشر ايتش اولدينى برمقاله دن اعتباراً باشلا دىنى سويلنه بيلير. بومقاله نك عنوانى بوتون بربروغرام اندى : « مثبت علم اولارق ملق الهيات ولايق تدريسائه كى موقعه دائر » . [۱]

بومسئله ، آوروپاده كونك مسئله سى ايدى . اون طقوزنجى عصرده على تحصيلك خاصتاً منكشف اولدينى ايكي مملكت ، آلمانيا وهولاندا ، بوخصوصده بويوك برعلاقه كوستريورلردى . يكي عهدك مشهور برمفسرى ، آلمان پروفيسورى هولتزمان Holtzmann ۱ مائس ۱۸۷۸ ده سلترازبورغ دارالفنونى امينكى وظائفه باشلاركن ، « معاصر الهياتك ترقى ورجعتلى والهياتك كافه علومه نسبتله موقى » [۲] عنوانلى برنطق ايراد ايتمشدى . هولتزمان ، بونطقنده اول امرده ، آلمان ياده اولدينى كى ، فرانسه ده دىنى ، هنوز اون سكزنجى عصرده ، مدينه متدائر بالجله مسائلك « الهياتك تعين ايتش اولدينى برعالم تلقيدى حدودى داخلنده » حركته تنزل ايتديكى تين ايتمشدى . فقط اون طقوزنجى عصرده وضعيت ، برعكسدى : حاكم برنصحيحق قارشيسنده مه تودلرينك حريقتى استرداد ايتك وظيفه سى آرتق تاريخ ، حكمت ، طبيعيات علملرينه دكل ، روحك يوكسك تعليم وتربيه لرى مجموعنده ، اوزمانه قدر ايسته مش اولدينى موقعه حق ويرديرمكى اخطار ايدن بالذات علم الهى به ترتب ايديوردى . فى مابعد علم الهى ، تاريخ ، فلسفه ، علوم ساحه سنده متفوق مه توديك وحيحج تحقيقات اصولى ، خصوصى تحريات وتديقاقى ماده سنه تطبيق ايتك اقتدارينى خائر بولونديغى اثبات ايتك مجبوريتنده ايدى . « حالبوكه منصوصى ياخود

[1] De la théologie considérée comme science positive et de sa place dans l'enseignement laïque

[2] Progrès et reculs de la théologie Contemporaine : situation de celle-ci par rapport à l'ensemble des sciences . ۱۸۳۸ ، كتيخانه سى Trübner سلترازبورغ اوتوز آتى صحيفه لى رساله .

سیسته مانیک علم الهی، دین فلسفه سندن مستعار اساسلریله فلسفه یه عائد اولدیفی، استراز بورغ دارالفنونک یکی امینی سویلیوردی. «تفسیر وتاریخی الهیات ماده لری، الهیات فاکولته سی عنوانی تحتنده بوقدر مختلف ماده لری جمع ایتش اولان محلدن تجرید ایدلدیکی تقدیرده، بوماده لر قسماً تکرار لسانیاته، قسماً تاریخه عودت ایده جکدی. بومسرو داتنه جسورانه بر مقایسه علاوه ایدیوردی: «در حال صائلمق ایچون، بر تجارتخانه صاحبک وظیفه سی، ایشلرینی منتظم طوتمق ایسه، ای بر الهیات پروفیسورینک وظیفه سی ده، تحریات و تدریساتی، الهیات تدقیقاتک محدود ساحه سندن، عمومی علم ساحه سنه نقل ایتکه تمادیا حاضر بولونمقدن عبارت در: تشریح ایتدیکی نتایج اویله بروضوح، اویله بر شفافیت ویرمیدرکه در حال وبلا مشکلات علمک چرچیوه سنه تطابق ایتسون، بوعلمدن یالکیز بری و بسیطی قانونلرینی کنبندنه طاشیر. روحله طبیعت علمی آراسنده، طبیعت بشریه شرطلرینک ایسته مش اولدینی بولومه رغماً یالکیز بر وعینی مه تود قبول و تطبیق ایده بیلسون.»

آلمان حکومتی طرفندن الهیات فاکولته سنک الفایده لری کیفیتی بیله، هولزمان صراحتاً تصور ایتمشدی. بوتقدیرده نصک تشریحنه، تاریخ و فلسفی تدقیقاته مخصوص شعبه لر فلسفه (ادبیات علوم) فاکولته سنک همجنس لرینه التحاق ایتدیکی حالده، عملی الهیات تدریساتی (عقائد مذهبی و وعظه متدائر اولانلر) علاقه دار کلیسارک طوغری بدن طوغریوه اداره سنه مودوع، خصوصی مؤسسه اته انتقال ایده جکدی.

هولزمان، الهیات فاکولته سنک تجدرینه، هیچ طرفدار کورونمهور، بونلرک محافظه ایدلمه سی سببی بوجه آتی سوزلرله التزام ایدیوردی: «دینی، علمی تدقیق موضوعی اتخاذ ایدره ک علمی بر مراقبه یه تابع قیلوب. کندی یولنی علی العیما تعقیب ایتسنه مانع اولمق، بویله جه معاصر مدنیتک بالجله نتایجی تهدیده قادره بی حدود ابتدائی بر قوت حالنه انکشاف ایتدیرمک واقعه سنده دارالفنون تدریساتک طبیعتنه مخالف برشی بولونماسی محتمل دکلیدر؟»

ایکی سنه اول هولاندا، آلمانیا الهیاتی طرفندن سزبان تحولی تحقق ایتدمشدی. فقط رهبانک وظائف خصه سیه لرینه مودوع احضاری عناصری خذف ایتک خصوصیتیه هولاندا، اساساً الهیات فاکولته لرینی محافظه ایتشلردی. بوراده منحصرأ موضوع بحث اولان پروتستان مؤسسائی در ۲۸ نيسان ۱۸۳۶ قانونیه هولاندا اوج دارالفنونی،

Leyde ، utrecht ، Groningue ، كذلك آمستردام ناحيه دارالفنونى ، ۱ تشرين اول ۱۸۷۷ تاريخندن اعتباراً كليسـالـره موجود بوتون رابطـهـلـردن قورتيلوب ، اعمال تعليم و تربيهـسى خارج اولمق اوزره فلسفه و دينى تاريخك تماماً علمى تدريسـنه مخصوص « لايقق فا كوله » اولدقلى اعلان ايدلى .

بوتحول بروجـهـ آنى شرائط تحتـنده جريان ايتـمـشـدر : هولاندا قانونـكـلى و مخالف مـذاـهب ، يـالـكـزـره فومه رسمى كليسـانـك يوكـسـك تدريسـانـده كرسيـلر صاحـبـى اولـديـقـلـردن چوقـدـنـبرى شكـايت ايدـيـورلـردى : بـنـاءـعليه يا الهيئات فا كولهـسـنـك مختلف مـذاهـبـدن تـاسـيـسى ياخود دهـا زيـاده اوزمان فا كولهـلـرده موجود اولان ره فورمه آيـنـنـك الفاسـيله ، مختلف عبادتـلـرك مساواتى ايستهـيورلـردى . بوايـكـنجى تقديرده ، هر كليسـا كندى پاپـسـلـرى يـتـشـدير مـكـه مـخـصـوص تاقى ابتـدـكارى تعليمى تنظيم ايتـمـكـى درعهده ايتـمـكـى مجبوريتـنده بولـنه جـقـدى .

ايمـدى نه تـاـزهـرو ، لـرك روزنامـهـسـنه كل حالـنده برمتن وضع ايله عالى تحصيلـك تـكـرار تنظيم و تـنـسيـقه دائـرـمـناـقـشـهـلـر حاصل اولـديـنى زمان مسـئـلهـنـك ، دينى تحصيلـه عاـئـد رسمى كرسيـلـرك الفاسى جهـتـنده حـلـى لازمـكـلـديكى كورونيوردي . فقط هولاندا افكار عموميهـسى اوچـنـجـى برطرز حله شدتـله طرفدار اولدى : اولـجه ذـكر ايتـديـكـمز طرز حل ، اوزون مـذا كـر تـنـصـكره ، يوكـسـك تحصيلـك طـبـيـى شرائطـيله مختلف دينـلـرك مساواتى آراسـنـده اكـ محقـ تدبـير مصلـح اولمق اوزره قبول اولوندى .

۲۸ ايلول ۱۸۷۶ قانونـنـك قرق ايـكـنجى مادـهـسـنه نظراً الهيئات فا كولهـسـنـده بروجـه آنى درسـلر اوـقـونـيور :

- (۱) قاموس الهيئات
- (۲) الوهيته متداثر عقائد تاريخى
- (۳) عمومى دينلر تاريخى
- (۴) اسرائيل دينى تاريخى
- (۵) خريستيانلق دينى تاريخى
- (۶) اسكى اسرائيلى و خريستيان ادبياتى
- (۷) اسكى ويكى عهدك تفسيرى
- (۸) خريستيان ديننك نصلىرى تاريخى

(۹) دينك فلسفه

(۱۰) اخلاق

بويله جه ۱۸۷۶ بعده ۱۸۷۸ ده هولاندا ، صوكره آلمانيا ده منور كيمسه لرك فكري ،
دينى تاريخ و فلسفه ماده لر ينك يوكسك دارالفنون تحصيلي قادرو لرنده . « خصوصى
بركليس ، قاتوليك ياخود پروتستان كليساسى نقطه نظرلر دن وضع ايدلك ايسته نديكندن
دولايى دكل ، فقط بوماده لر ، بالضرور تاريخ و فلسفه نك عمومى تدريسنه و بوكا ، مه توديك
تدقيقك تام ، تنقيدى ، وثيقه وى اصولنى تطبيق شرطنه تابع اولدق لرن دن دولاتى »
(بوجله موريسى وهرن كدر) محافظه سى لهنده شديله تظاهر ايتشدى .

تدقيقمك ايلك سطر لرنده قيد ايتش اولديغمز موسيو موريس وهرن ك ۱۸۷۹
تاريخنده Revue scientifique ده نشر ايتش اولدينى مقاله ، بومثال وادله نك قوتيله
يازمشدى . بومقاله ده موريس وهرن ، (۱) تنقيدك صحيح اصولى دينى تاريخ واقعه لر
افكارينه تطبيق اولدندينى زمان الهيات ، مثبت علم اولمق اوزره تصور ايديله بيله چكى
(اك آشاغى مباديسيندن ، نصوص و كليسالرك اعمالنه قدر) ، (۲) دولتك اجرا ايتش
اولدينى تدريسات ، انسانيت فكري انكشافك اساسى جهتلر دن هيچ برينى دورطو تمامق
ادعاسنده بولونديجه ، تعريف ايدلديكى وجهه ، الهيات ياخود دينى تنقيد برير و يرلمسى
الزام ايدبيوردى . محرر ، بالنتيجه باشليجه دارالفنون مرا كزنده ، دينلر تاريخه ،
كتاب مقدسى و اسراييل دينى ، خريستيانلرك منشأرينه ، قاتوليك كليساسى تاريخى تدقيق
وتبعنه مخصوص كرسي لر احداث ايتمى فرانسه حكومتندن ايسته يوردى .

بو مقاله ، اوغوست قونتك تليدلر دن اك مشهورى و بوتاريخده فرانسى پوزيتيوى
رئيسى اولان Emil Littré نك ، عيسى سنه ميس - حزيران (۱۸۷۹) اينده انتشار ايدن
« ره ووسيانتيقيق » ده چوق مقيد بياناتى موجب اولدى . (۱) بوشيفه لره Emil Littré
موريس وهرنك وثائقى الترام ومدافعه ايتك ، بالحاصه دولت قادرو لرنده ، هيچ برشكل
آلتنده دينى دريساتده بولونلامسنى درميان ايدنلرك اعتراضلر نى رد ايتك ايسته يوردى .
هميل ليره ، « واقعه لرى تين و بويله جه استنتاجده بولونان تجربى مه توده ، ايكي طرف
تابع اولدينى زماندر كه بوكون مخالف افكار ، معين بعضى نقاط اوزرنده فلسفه يه مطابق
اولارق اتلافى ايتمى ممكندر . . . بوراده حاكم اولان تاريخى اصولدر . زمان ومكانلره
نظراً الهياتك دوچار اولدينى مختلف صفحاتى نظردقته آلان تاريخى اصول ، الهياتى

بشریت تاريخنك اجزاد متممه سى وبوحيثيتيله تماماً مثبت برتدقيق وتنبع اولديغنى اعلان ايديور . موضوع الهياتك كنديسنى فوق الطيعه كى تقديم ايتسنى اهميتى بوقدره الهياتك تولد ، انكشافى ، اسكالى ، نفوذ وتاثيرى ، انحطاطى طبيعى درلر . بوده مثبت بيلكى ده كنديسنه خاص تاتقايديان فوق الطيعه پرنسبى اخراج ايدر . بواصول ، حقيقى اثباتى اولمايغندن تاريخ ديه تقديم ايديان مناقبى ، شئى هيچ براساسى بولمايغندن مطلق ديه كوسترلن انفسى تلقياتى تبعيد ايدر ... لاييق تدريسات ، اساسى اولان هيچ برشيدن كفيد ائمه مليدر . شوالده جمعيتلرك اخلاقي اداريسى خصوصنده (۱) صى ۳۶۵-۳۷۴ موسوم . ودرنك مقاله سيله عىنى عنوان آئنده : « مثبت علم اولوق اوزره ملهى الهيات ولاييق تدريسانده موقعنه دائر » .

الكاساسى نى ، جمعيتلر ايچنده حاكم اولمش اولان ياخود حالاحاكم دينلرايسه ، آرارلنده هپ مشابهلر وعدم مشابهلره ملك دكيدر ؟ مؤسسهرلك مشترك ماهيتى تشكيل ايدن مشابهنه وعدم مشابهلر ، مختلف معشرى محيطلرده تولد وانكشاف ايتملر در « ديوردى . اوزمان ، ئەمىل ليتره واسع ، عمومى برنظاره « مقدس علملر » ايله دنيوى علملر آراسنده مقدا يوكسلن مائعه نك ، مثبت مه تود تاريخ وتنقيدى تحرياته توسع ايتسدكى زماندن اعتباراً ايتسدكى درخاطر ايتديريوردى . پروتستان الهيات مكتبلرينك بو خصوصده كى تشبثندن ستايشله بحث ايديور ، بوندن « فرانسه ده على تحصيلك فياضى بر ساحة ده زنگنه مه زمانى كلديكى درسنى استخراج ايديوردى . » كليسا تحصيلنه مداخله ايده جك دولت اولمايغنى صراحتاً سويله يوردى ... فقط اكر حكومتك هيچ دكسه فرانسز حكومتك ، تدريسى خصوصنده نصى يوقسه ، وظيفه سى تأسس ايدن يكي علملره ضبط وربط ويرمك واك قطفى تلقى ايديان مه تورلره يول ويرمكدى . « عالمده حكمران اولان بويوك دينلرك واسع برلوحه سنى ترسيم ايتدكدنصكره ، ئەمىل ليتره ، مسروداتى بوصورته انتاج ايديوردى : بو مختلف كتابلردن (كتاب مقدسى ، وهدا زندآوه دتا ، قرآن) هر برينك تقديم ايتمش اولدينى نصوصى ، بونلرى محتوى متلر الهى درلر . بوكتابلر ، عالمك وارلغنه ، مقدرات بشره متعلق مسائلى حل ايدرلر . مطلق برايمان امر وتكليف ايدرلر . بونلر اختلافلر وراديقالاره نظراً ، منفور خرافلر وانسانى اويوناچق مصالردن جمع ايدملر در . بونلر قدسى ودنيوى مستبدلرك ملتندن تنفعنى تسهيل ايتملر ، وبشره فلاكت كيترملر در . بو مخالف فرقه لر آراسنه ، تنقيدى الهيات مجموعه سى صابى ۵

تارىخ كيره رك علم ايجون ، كائناتك معلوم نظامنه مخالف اولان هيچ برشى قبول ايتمه مسى حقنى و جمعيتلر مسلكى ايجون قطعيًا عظمت و خيركارلىقى اولان برتكاملك ضرورى شرائطنى ايسته يور . ايشته موريسى وERNK ايسته مش اولديغى كرسيلرك احداثى ، منازع فيه باطل اعتقادلار ايله مجادله ايتك ايجون مهمدر .

بوصلاحيته دار سسلار خادجنده ، بالذات واقعه لار دخى سويله بوردى : قوللژدو فرانس ده ، مصرىات ، آثوريات كرسيلرى ، هند وعجم ، چين ، قبله السلام ، بعد السلام مدنيتلىر تديقته مخصوص كرسيلر ، دينى آينلر واعتقادلر تبعه . نزايد براهميت ويريوردي . يونانييلر و لانييلر خصوصده ، آر كه تولوژى و تارىخ ، دنوى ساحه ايله ، مقدا تخصيصى ايديلن ساحه آراسنده ، بر كوپرى خدمتى كورو بوردي . قيسبولوژيست پول بهرت Paul Bert ك تشبيله ، برآز صوكره قوللژدو فرانس ده ، دنيلرك مقاييسه لى بر تاريخى كرسيسى تأسى ايتدى . فرانسزجه قونوشان اجنبى ممالك تدرده ، اسويچره ، بايجقاده دخى عيى نوعدن تدريسات تنظيم ايديلوردي : جنوه ادبيات فاكولته - سنده دنيلرك عمومى تاريخى كرسيسى كشد ايديلور ، بروكسل دارالفنونى مشابه بر كرسى بى « قونت غوبله دالويه لايه Goblet d'Alviella يه توديع ايديلوردي . ديكر طرفدن Guimet موزمى سايه سنده ، بالذات موريس وERN ، واقعه لرك و موثوق وثيقه لرك شدتلى تنقيدى انديشه سويله مدنى و غير مدنيلرك ، وحشيلرده عبادتلك ابتدائى شكيلندن ، اسلام ، خريستيان ، هند ويزمك الكمصنى الهياننه قدر منتظماً و شيئى صورته تديقته تخصيصى ايديلن « Revue del, histoire des religions مجموعهنسى تأسيس ايتدى . يكرمى سنه اول ، اختلاجلى كورونه جك بونجبد ، افكار عموميه طرفندن بلا مشكلات ، توجهله قارشولاندى .

بوزمانده سياسى احوال ، قاتوليك الهيات رسمى فاكولته سنك الغاسنى موجب اولدى . (۱۸۸۶) .

هولاندا و آلمان الهياتچيلرى مناسبيله ، ۱۸۷۹ ده موريس وERN طرفندن درپيش ايديلن مسئله ، فرانسز فكر عالمى حضورنده ناكهائى طوردي : مختلف كليسالرك خصوصى تشبته متروك دينلره عائد بوتون تحصيلى حكومت رد ايتمه ليدير ؟

اون سكرنجى عصره قدر ، بوتون دارلقونلر برك اساسى مه قانزماسنى تشكيل ايتمش اولان الهيات فاكولته لر بى ۱۸۸۶ ده ، الفايه سوق ايدن سياسى و فكري اسبابى تديق ايتك ىرى بوراسى دكلدر . تديق ايتك ايسته ديكمز ماده ، بوزمانده جريان ايدن شيلدر .

بالخاصه قاتوليكلرده ، اعتقاديات جهنندن اولديني قدر ، حكومت جهنندن ده مهم واقعهلر جريان ايتهدي .

قاتوليكلرده ، مؤمنلرك مالى معاوتى ، رهبانك مشهور متفكر عنصرلرى وقاتوليكل ديتنك لاييق سالكلارى معاوتيله ، يارس ، بعض بويوك ايلات شهرلرنده (بالخاصه ليل ، آنژه رده) حكومتك كنه مائل وا كثر يا پارلاق برموفقيله اعطا ايدلمش اولان حقيقى على برحصيل تنظيم ايدلدى بويلاه جه اسكى carmes لرك Vaugirard سوقا قنده كى مناسرتنده يرلشمش اولان پارس قاتوليكل انسييتوس بروجه آنى فا كولتهلرى احتوا ايدنيوردى :
(۱) صوروبونك ملغا الهيات فا كولته سنى ، شرق لسانلرينك تدريسنه مخصوص سربست برمكتب دخى علاوه ايدلمش اولان ماحق شرعى حقوق وقدهسى فلسفه فا كولتهلرى .
السنه شرقيه مكاتبنده نامدار عالملر ، عبرانى ، سرباق ، آنورى ، عربجه اسكى مصر ، قبطى ، بيزانس ويونان لسانلرى تدريسى ايدنيورلردى .

(۲) براديبات ، برحقوق فا كولته سنى ، برعلوم عاليه ، برتجارت واقتصاد مكتب عاليه سنى ، بوفافا كولته لرده مشهور متخصصلر تدريسانده بولونيور . بوفافا كولته لره منسوب طلبه لره ، رسمى صوروبون فا كولته لر ينك عى امتجانلرىنى (ماذونيت ، آغره غاسيون ، دوقتورا) حاضر لايورلردى . فقط قاتوليكل فا كولتهلرى شمه سز طلبه يى يالكز امتحانلره حاضر لايور ، بوامتحانلردن كچيرته ميورلردى . مختلف ديپلومالر وبره بيلمك صفت قانونيه سنى يالكز دولت مؤسسه لرى حازردى .

چوق بارلاق اولديغى (بالخاصه ادبيات وحقوق ايجون ، چونكه قاتوليكل ادبيات فا كولته سنده ، فرانسه نك لاتين پروفيسورلردن لك ايوسى تدريسانده بولونيوردى) تكرار ايتديكم بوتشكيلات ، آرالرنده يك ممتاز متفكر لرك بولونمسيه ، ملتك قاتوليكل عنصرلرى ثروتى تأمين ايتهدي . پارس قاتوليكل انسييتوسنك بوكونكى امينى ، دارالمعلمين عاليه اسكى طلبه سندن ، قاريخ آغره ژده سى ، ادبيات دوقتورى ، بالا آخره رهبانه داخل اولش اولان پسقپوسى - پروفيسور ، مونسنيور Baudrillart مؤسسه سنده بوكسك برصفت علميه صاحبي دره بو ايكي دارلفنون اعضاسى آراسنده كى مناسبلر اساساً دوستانه در . « رقابت » دن بجه محل يوقدر . صوروبون دارلفنونى وقاتوليكل انسييتوسنك مشترك برچوق طلبه سى واردر . الهيات فا كولته سنك لغوى ، دينلر تدريسانى مسئله سنى ، دولت جهنندن حل وتنظيم ايتمش اولديغى ظن ايتديره بيليردى : فى الحقيقه لاييق حكومت ، بويلاه جه بونوع تدريساندن قطع علاقه

ایدیوور مدرس لر، یوو سائطسی ویرمکدن فارغ اولیووروالهیات واعتقادیاته متعلق تدریساتک اسباب ووسائل موفقیته آرزولرینه کوره تمادی وتنظیم ایتک اهتمانی قاتولیک، پروتستان ویهودی جماعتلرینه براقیوردی. فقط ۱۸۸۶ده بومسئله اوقدر ساده کله لر ایله ایراد اولنایوردی. موسیو ورنک مقدما تدقیق ایتدی کمز، آلتی سنه اول نشر ایتمش اولدینی طنین انداز مقاله سی دیگر بوجه حل یوللرینی احضار ایدیووردی.

ایکینجی ایمراطورلق زماننده معارف وصنایع نفیسه ناظرلغنی ایضا ایتمش اولان Victor Duruy، سوربون وقوللز دوفرانس یاننده فلسفه و یوان، لاتین، روما وشرق لسانیاتی ایچون، اون طقوزنجی عصرده فرانسه وآلمانیاده تأسس ایتمش اولان یکی مه تودلرک تدقیقه مخصوص «Ecole des Hautes Etudes» مؤسسه سنی تأسس ایتمش اولدینی معلومدر. بومؤسسه نی تأسس ایدن ۳۱ تموز ۱۸۶۸ اراده سی، بومکتیک ونظری تدریسات یانه موضوع و نظری تدریساتی تقویه وتوسیعه مخصوص اولدینی تعیین وتصریح ایتشدی. بویوکسک تدریسات مکتبی جوق چابوق، فرانسه نك بویوک علمی مرکز لرندن بری اولدی.

الهیات فاکولته لرینک ۱۸۸۶ ده لغوی زماننده کی، تجربه دن استفاده ایتدی :
Ecole des Hautes Etudes یاننده، Ecole des Etudes historico-philosophiques و religieuses کشار ایتدی. ایکی مؤسسه، مختاریتلرینی تماماً محافظه ایدرک «شعبه لر» نامی آلتنده برلشمه لر ایله، زنکین برکتبخانه ومساعی صالونلرله مجهز اولارق، سوربونک برنجی قاتنده کائن Ecole des Hautes Etudes تشکیل ایتدیلر.

ایشته موربسی ورنک فیاضی مجادله سنک نتیجه سی بوایدی .
بوخصوصده کی لایحه قانونیه یی، تدریسات عالیه مدیری وبالاخره پارس دارالفنون امینی اولمش اولان مشهور فیلوزوف Louis Liard قلمه آمشدی. موسیو پوانقارده دن اول، رئیس جمهور اولان Armand Fallières بو زمانده معارف عمومیه ناظرلغنده بولونیووردی. اساساً بووظیفه یی ایضا ایدیوورکن قاتولیک فاکولته لرینک محافظه ودوامی لهنده مجلس مبعوثان نزدنده یهوده تشبثلرده بولونمشدی. بوفا کولته لرک لغو ابدلش اولدینی جلسه دن صوکرده درک موسیو فالیه ر، ولییار، پارسده یکی بردینی تدقیقات مرکزی احدائی لزومنده مطابق قالدیلر. بونک ایچونده الکابی چاره Ecole des hautes Etudes ده یکی برشعبه تشکیل ایتکدی. موسیو Liard، ۱۸۹۶ ده بومکتیک آلتنجی سنه

دوریه یی مناسبه نشر ایتش اولدینی La scetion des seiences religieuses عنوانلی کوچوک
برجلده بوشنه یی بالذات حکایه ایتش اولدینی کبی ، حادثه لرك تفصیلاتی دخی ، بوشه نك
کتابتی ، ورنك وفاتندن سوکره بعده بوشه نك ریاستنی ایضا ایتش اولان موسیو
Toutain ك 1889 à 1911 « Histoire de la section des sciences religieuses de
عنوانیه ۱۹۱۱ ده نشر ایتش اولدینی جلده حکایه ایتشد .

۲۱ مارت ۱۸۸۵ مالیه قانونی (بودجه قانونی) قاتولیک الهیات فا کولته لری مدرسلری
معاشاتی ایچون اوزمانه قدر قبول ایتش اولدینی تخصیصاتی الفا ایتکله دها واسع ، دها
مکمل ، دینی تاریخک دها مختلف مؤسسه لری احضار ایتش اولدینی ، موسیو Totuain ،
سویله بوردی . اوزمانده مبعوث ۱۸۸۶ سنه سی معارف عمومیه بودجه سی محرر لکنی ایضا
ویدی سنه مقدم اعیان ریاستنده ایکن وفات ایتش اولان Antonin Dubost ، فی الحقیقه
اوتوزیک فرانلق تخصیصات قبولی تکلیف ایتش بوتکلیفی بوضورتله مدافعه ایتشدی :
۲۱ مارت ۱۸۸۵ مالیه قانونی قاتولیک الهیات فا کولته لری الفا ایتدی . فقط بوالغای
انتاج ایدن مناقشه ده الهیات تدریساتی ماده لرند ، تجدید اولونمق ، کتبلشمه و معاصر علمله
مناسیته وضع اولونمق احتیاجنده اولسایدی ، مملکت مزده بوتون تدریساتدن کاملاً غائب
اولیه حق بر قسم موجود اولدینی قبول خصوصنده عمومیتله اتفاق ایدلمشدی . فی الحقیقه تصور
ایتدکلری نقطه نظر نه اولور ایسه اولسون دینلر ، بشریت تاریخک شایان اهمیت بر قسمی
تشکیل ایتش اولدقلری آشکاردر . بوندن اعتباراً ، بالذات تاریخ کبی دینلری مقایسه
وتنقیده تابع قیلمق وبوندن تسلسل و قرابت یوکسملک مناسب دره . بومقصدله درکه حکومت
Ecole des Hautes etudes ده دینی علوم بر شعبه سی احداثی ، وبواحدانه قارشیلق اولق
اوزره اوتوزیک فرانلق بر تخصیصات قبولی طلب ایلر .

معارف عمومیه نظارتی در عهده ایتش اولان موسیو فالیه رك خلفی ومؤخرأ باش
وکیل اولش اولان René gyoblet ، سلفک پروژهنی تصدیق وتأکید ایدره ک مبعوثانه
وبعده اعیانه بولایجه یی قبول ایتدیردی . دینلره قارشق قطعاً غیر محاصم فقط علمی صریح
بیاناتی یکی شبهه نك هانکی قکرله تلیق واحداث ایدلمش اولدینی کافی درجه ده کوسترر :
« مناقشات قلمیه اثری ایسته میورز ، فقط تحری ، تنقید اثری ، بوراده نصک مناقشه سی
دکل ، منلرک تدقیق ایسته یورز » .

دینی علملر شعبه نك مشروطی اراده سی رئیس جمهور Jules grévy ۳۰ کانون نانی

۱۸۸۶ ده امضا ایتدی ، چوق سربست فکری وایخیلار ، خریستیان نصیرینک منشتنه دائر تدقیقاتیه اشهار ایتش بر پروتستان علمی اولان Albert Réville بو مکتبک ریاستنده اولارق عینی سنه ۱ مایسده تدریساته باشلادی .

مکتبک روحی دائماً بر آزاوول موسیو goblet نك تصویر ایتش اولدینی غایه اولدی : بوروح اصلاً دوغما نیک دکلدی یعنی معین هیچ بر عقیده تحت تابعیتنه کیرمه مشدر . مختلف سنیلک لک ، اسلام ، بودیلک ، روما قاتولیک لکی وره فورمه پروتستانلق ، حتی آفریقا و اوقیانوسیا آیینلری ، تدقیق ایدلدیکی کورولیوردی . بومتضاد جریانلر آتجق یوکسک بریطرفی اعلانیله وفاقله جالیشایلیردی . موسیو ورنک دیدیکی کبی ، «رقابتلری آتجق وثیقه لری یوکسک براسـتقلال ، تام بر قطع علاقه ایله ، یاقین یاخود اوزاقی نسیاحیدن اندیشه ایتکمیزین تفسیر ایتک غیرتنه میدان بولور . شو حالده نه دوغما ونه ده قلم مناقشه لری ، موجب اولمازدی .»

دیگر طرفدن موسیو Liard ک یوقاریده قید ایتش اولدیغمز ۱۸۹۶ ده نشر ایتش اولدینی جلدده بوروغرامک اون سنه لک تجربه سندن سوکره ، « حکومتک دینی علملر شعبه سی تشکیل ایتسکه قاتولیک لک لک له وعلیمنده تدریساتده بولونماغی دوشونم دیکنی ، ذکاتک ضروری معاونی اولان بوواسع صمیمیتله تاریخ و تنقید اصولیه دینی حادثه لری کندی کندیلک لرندن تصوره مقتدر صمیمی ، یوکسک ، صلاحیتدار معین بر مقدار افکارک طوبلا ناسنی ایسته مش اولدیغنی ، سویله یوردی . موسیو Liard ۱۸۹۶-۱۸۹۷ ده عینی سالنامه ده (ص : ۳۳ ، ۳۴) بو صورتله اداره کلام ایدیوردی : « شبهه سز خیال قورما یورم . احتماللردن تماماً قورتولمش ، بر سپینوزا تفکرینه صاحب اولالیدر . ریاضی علملردن ماعداسنده متحرکیه ، مشاهده تماماً انفسی حسیاتدن تجرد ایتک غیر ممکن اولدیغنی دوشونورم . طبیعی علملرده طرفکیبر لک لک اولدیغنه کوره ، تاریخی علملرده و خاصتاً دینی حسیاته یعنی انسانک اک درین اساسنه تماس ایدن تاریخک یوقسمنده ، دها قوتلی سببله طرفکیبر لک لک موجوددر . فقط بوملاحظه لردن سوکره مفرورانه علاوه ایدیوردی : « نه اولورسه اولسون ، علمی صورتده تعقیب ایدیلن عینی بر تدقیق مقصدیه طوبلانمق غیر ممکن دکلدن تاریخنده اظهار ایدن دینی حادثه لک تدقیقنده ، انسانلر مختلف اعتقادلر اظهار ایدرلر : بونک ممکن اولدیغنیک اثباتی ایسه ، بونک بوبله اولدیغنی در .»

بوشهادت منفرد دکلدن . بو عینی ۱۸۹۷ سنه سی عینی سالنامه سنده ، اوزمان دینی علملر

شعبه سى رياسته بولان Albert Réville ، « مختلف دينلره عائد وثيقلر و آبدلرک مهادى و برلکده تدقيقاتنده زمكى کي مختلف منشألر و صنفلردن اشخاص برلشديره ن برقوللرهنوز هيچ بر طرفده کور و نه مشدر ... وظيفه من ، الک سربست تدقيق عمده سى سايه سنده عکس تقديرده اسمنه لايق علم يوق ديمکدر - واقعه لرى ، شهادتلىرى ، منلرى تدقيق و بوندن معنا و قيمت استخراج ايتک ، معاصر تنقيدک فياض مه تودلرى بورايه تطبيق ايدوب بزه بلا قيد و شرط آجيلمش اولان نحرک « Templum serenum » سا کن حريمى . الهيئاتک محترصى استيلا سنه اصلا ترك ايتمه مکدر . بونک صادقلى اولديغى بوراده اعلانه اجتسار ايدرم . »

فى الحقيقه ، حربک عرفاسنده ، خريستيان منلرى واسع ماده لرى اوزرنده قانونليک و پروتستان ، سربست متفکرلر ، حقوقى ، براديبات بر فلسفه آغره ژده سى ، موسوى عالمى بر آتته فرانسز مکتبک اسكى اعضاسنک تشريک مساعى ايتدکلىرى ، شرعى حقوق ، خريستيان اسكى ادبياتى ، پيزانس آرکه تولوزيسدن قرون وسطا عقائد و نصوصى تاريخى ، آرالرنده تقسيم ايتمش اولدقلىرى کوروليووردى .

فقط بوگون دينى علملر شعبه سى ، شايان دقت برانکشافه مظهر اولدى . وثيقه اولمق اوزره بوسنه ايچون تدقيقات پروغرامى بروجه آتى درج ايديوورم . بوشعبه نك حال حاضرده کي رئيسى ، توکوده ايکى آى مقدم کشاد ايدلمش اولان فرانسز انستيتوسنى تنظيم مقصيده ايکى سنه ايچون قرانسه دن آيرلمش اولان بويوک اينديانيست Sylvain Lévi در .

(۱) غيرمدنى ملتريک دينلرى : پروفيسور Marcel Mauss . هفته ده ايکى ساعت درس : برى آوستراليا ده ميتولوژى و دينى منسكك مناسبلىرى حقنده (سماعى آينك مؤثرينى نظريه سى) ديكرى عملى ، بعضى سودان دينلرينه دائر مؤخر و نائكك تدقيقه مخصوص در .

(۲) آمريقانك præcolom bienne دينلرى : پروفيسور Raynaud . هفته ده ايکى ساعتك درس : برى غو و آماالاو Jucatan (مرکزي آمريکا) نك اتنوغرافى ، دين ، تاريخنه دائر . ايکنچي درس ، عملى ، مايا (مکسيقا) يه عائد نجومى برال يازيسنك تدقيق و ايضاحنه مخصوصدر .

(۳) اقصى شرق دينلرى : پروفيسور Granet ، هفته ده ايکى ساعتك درس : برى اسكى دينى برتقويه (King Tchou) دائر . ديكرى عملى ، تائويست منلرينك تدقيقه مخصوصدر .

- (۴) هند دينلرى: وکیل يروفسور Masson-Ourssel (هندستانده علمى وظيفهده يولونان Foucher ك وکلى ۱ هفتهده ايکى ساعتك درس . برى براهمانى، ديکرى بوديك متلرينك تدقيقته مخصوصدر .
- (۵) مصرى دينلرى: يروفسور Foret ، هفتهده ايکى ساعتك درس . برى « choiak » آبي بايراملرينه نظراً، « نباتى اوزيريسى عبادتنه دائر ديکردرسى ايسه عملى، اولوب هيدروغليف متلرينك قرائته مخصوصدر .
- (۶) آثورى - بابلى دينى: يروفسور Gossey ، Bel Marduk الهنه عائد متلرك تدقيقته مخصوص بربرينى متعاقب ايکى ساعتك درس . (ايکى سنه دېرى تدريس ايدلمکده اولان درسلك مابعدى)
- (۷) اسرائيل وغرب موسويلرينك دينلرى: يروفسور Loisy ، هفتهده ايکى ساعتك درس . باولوس رسولك رساله لرى تأليفه دائر .
- (۸) ربى وتالموده عائد يهوديك : وکیل مدرسى Lieber ، هفتهده ايکى ساعتك درس ، سپينوزاتك « Traité théologico-politique » دائر وميزارخك مختلف تنوعلرينه مخصوصدر .
- (۹) اسلاميت وعربستان دينلرى: يروفسور Clément Huart ، طبرى تفسيرى اعانه سيله قرآنك اونجى سوره سنك ايضاحى وجلال الدين رومينك مثنويسنه نظراً عجم تصوفى تدقيقى .
- (۱۰) يونان وروما دينلرى: يروفسور J. toutain ، هفتهده ايکى ساعتك درس . اسكى نه ترورى نك عبادتلىر دينلرى ، قديم يونانستانده الوهيتلىر وسماوى عبادتلىر تدقيقته مخصوصدر .
- (۱۱) آوروپانك ابتدائى دينلرى: يروفسور Hubert خسته لغندن دولايي ماذوندر . وکلى . Jean Marx ، ايرلاندايلرك Ossian متقبه لرى منشأنه دائر برساعات ، قرون وسطا فرانسز فولكلورى حقهده ديکى برساعات
- (۱۲) خريستيان ادبياتى وکليسانا ريخى: يروفسور E. de Foye رومالى Hippolyte ك « philosopshoumena » سنه دائر برساعات ايضاحات ، ديکى برساعات ايلك عصرلرده خريستيان تفکرينك تشکلى وتکاملنه دائر . بوندن باشقه معلم معاونى P. Monceaux ايکى ساعت لاتينجه مختلف خريستيان متلرينى ايضاح ايديبور .

(۱۳) بیزانس خریستیانی و خریستیان آرکه نولوژیسی پروفیسور G. Millet اون اوچ واون در دینجی عصرارده بیزانس، اسلاو، روما کلیسالیینه دأر بر ساعت، دیگر ساعت عملی در. مؤلف طرفندن مکتبده جمع ایدلش بیزانس قولکسیوننک طوغری دن طوغریه تدقیقه مخصوصدر.

(۱۴) عقائد ونصوص تاریخی: پروفیسور P. Alphanhéry (موسوی) قرون وسطاده لاتین مذهب لرنده غنوسیتسم و سکرنجی عصر دن اون بشنجی عصره قدر غربده حجره دأر ایکی ساعت. بوندن ماعدا صور بونده قرون وسطا فلسفه سنی پروفیسوری Gylson طرفندن هفته ده ایکی ساعت درس ویریلور: بری اون ایکنجی عصرده پلاتونیزم و تصوف، دیگر بویوک آلبر و پونان - عرب ادراکی نظریه لری

(۱۵) شرعی حقوق تاریخی: پروفیسور M. R. Genestal، اونجی عصر دن اون اونجی عصره قدر فرانسز کلیسائی حقوقك مختلف نقاطنه دأر ایکی ساعت.

(۱۶) اخلاقی افکار تاریخی: پروفیسور A. Bauyet، اونجی عصر دن اون بشنجی عصره قدر غوللرده خریستیان اخلاقك تکاملنه دأر بر ساعت، پاولوس رسولك اخلاقه دیگر بر ساعت.

(۱۷) نهایت، عبرانی متنلرنک (حاکم کتبی) ایضاحی ایچون M. A. Lods طرفندن تقریر ایدیلن موقت بر قونفرانس احداث ایدلشد.

*
**

مسبوق واقعه لر، فرانسه حكومتك بعده Ecole des Hautes Etudes ك، یوكسك تدریسانده «الهیات» یا خود دها زیاده «دینی علملر» ك موقعی هانکی معناده آ کلامش اولدقلرنی کافی دزجه ده کوستیر. بوراده قبول ایدیلن صورت حل جذری در: هولاندا و آلمانیا الهیات فا کولت لرنی محافظه ایتش اولدقلری حالده، فرانسه کن دیسنکندن رسمی تدریسائی الفا ایدر ك هیچ بر دینه مقید اولمایان تماماً باشقه فکری بر مؤسسه آچدی. بوضورت حل فرانسه ایچون ممکن واحتمالک ضروری ایدی. زیرا فرانسه ده ظواهره رغماً، هیچ دکلسه فکر عالنده غربك بویوك دینلر دن هیچ بری (قانولیکلك پروتستاناق، موسویك) قاهر برا کثریته صاحب دکلدر: فرانسه ده اعتقادلر خصوصنده بویوك اختلافلر واردر. فرضا هولاندا ده بالعکس، ارباب تفکر ك بویوك برا کثریتی

پروتستان در. الهيات فا كوله لرى اوراده بوارباب تفكر ك آرزو و آلنى تمثيل ايديورلره
هر نه قدر آلمانيا قاتوليك و پروتستانلر آراسنده تقسيم ايداش ايسه ده ، اولدقچه جدالچو
قوتلى بر پروتستان منبعك صاحبدر . بوندن دولايى پروتستان الهيات فا كوله لرى آلمانيا
ايچون طبيعى و ضرورى بر مؤسسسه در ر بوسيله در كه فرانسه ده قاتوليك فا كوله لرينك
سدينى انتاج ايدن ره فورمه ، رسمى دين تدريساتك تحيددى ، فرانسه نك پروتستان
قومشو مملكتلر تده ، بالذات الهيات فا كوله لرى داخلنده ايفا اولونه بيلدى . بالطبع تحيدد
طرزلى ، ره فورمه لرك شرائطيه تنوع ايمه ليدر . دوريمزده غير متحول اولان شى ، اك
منور كيمسه لرك اراده سى ، يوكسك تدريساتده ، بوكون يكانه علمى اولق اوزره قبول
ايداش ، وثيقه لرك بى طرف ، قطعياً سربست تدقيقنه مؤسس مه تودلره نظراً
دينى مسائلى تدقيق اينديرمكدر .

استانبول دارالفنونى تاريخ اديان مدرسى

ژ . دومنيل

مترجمى :

معلمى محمد

